

4629

بسم الله الرحمن الرحيم

www.Ketab.ir

سرشناسه:	جعفری، یعقوب؛ ۱۳۲۵ -
عنوان و نام پدیدآور:	آیات بینات: تفسیر آیات منتخب تاریخی در قرآن کریم، یعقوب جعفری؛ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی.
مشخصات نشر:	قم، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۷.
موضوعات ظاهری:	۲۷۲ ص.
شابک:	978-600-441-72-1
فروست:	مجموعه تاریخ و تمدن اسلامی؛ ۶۴
وضعیت فهرست‌نویس:	فیا
موضوع:	سیر شریعت - قرن ۱۴ - برگزیده‌ها
	Qur'an - Shiite hermeneutics - 20th century - Selections
موضوع:	قرآن، برگزیده - ترجمه‌ها
	Qur'an. Selections - Translations
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها
شناسه افزوده:	دانشگاه معارف اسلامی، معاونت پژوهشی
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف
رده‌بندی کنگره:	۶۷۹۱۳۹۶ ج/۹۵/۱۲
رده‌بندی دیویی:	۲۹۷/۱۸
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۵۰۴۲۵۲۳

استاد محترم و دانشجوی عزیز

خواهشمند است با ارائه دیدگاه‌های خود ما را در رفع نواقص و ارتقای کتاب یاری بخشید.

شماره تلفن گروه «تاریخ و تمدن اسلامی»: ۳۲۱۱۰۲۳۴ - ۰۲۵

صندوق پستی: ۶۱۷۳ - ۳۷۱۵۵

پست الکترونیکی: tarikh@maaref.ac.ir

آیات بینات

تفسیر آیات منتخب تاریخی در قرآن کریم

آیت الله یعقوب جعفری

مجموعه تاریخ و تمدن اسلامی

۶۴

آیات یَئِنَات تفسیر آیات منتخب تاریخی در قرآن کریم

مقدمه: یعقوب جعفری

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری، دانشگاهها

معاونت پژوهشی دانشگاه رف اسلامی

حروفچین: مجتبی لطفی / ستار: امیرعباس رجبی

بازبین نهایی: سید سعید روحانی / صفحه آرا: سید نائینی

طرح جلد: کارگاه طراحی سه در چهار

ناشر: دفتر نشر معارف / نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۷

شمارگان: ۷۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۱-۱۷۲-۱

کلیه حقوق محفوظ است

مراکز پخش:

مدیریت پخش دفتر نشر معارف: قم، خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۳، تلفن و نمابر: ۳۷۷۴۰۰۰۴

■ اراک: ۰۸۶-۳۲۲۲۹۰۳۸ ■ ارومیه: ۰۴۴-۳۲۲۵۴۶۴۱ ■ اصفهان: ۰۳۱-۳۲۳۵۱۳۴۱ ■ اهواز: ۰۶۱-۳۲۲۳۸۰۰۰

■ تهران: ۰۲۱-۸۸۹۱۱۲۱۲ ■ خرم آباد: ۰۶۶-۳۲۲۲۳۲۷۱ ■ رشت: ۰۱۳-۳۲۳۳۴۵۶۹ ■ زنجان: ۰۲۴-۳۲۳۶۶۴۲۵

■ ایلام: ۰۹۱۰۷۷۵۵۱۸۸ ■ بجنورد: ۰۵۸-۳۲۲۱۲۲۸۳ ■ بندرعباس: ۰۳۶-۳۳۶۱۷۵۵۷ ■ بیرجند: ۰۵۶-۳۲۲۲۴۱۷۹

■ ساری: ۰۱۱-۳۲۲۵۳۰۲۰ ■ شهرکرد: ۰۳۸-۳۲۲۴۳۲۲۲ ■ شیراز: ۰۷۱-۳۲۳۴۴۶۱۴ ■ قزوین: ۰۲۸-۳۲۲۴۰۰۷۶

■ قم: ۰۲۵-۳۷۷۲۵۴۵۱ ■ کرج: ۰۲۶-۳۴۴۳۵۲۹۰ ■ کرمان: ۰۳۴-۳۲۲۳۱۴۶۶ ■ کرمانشاه: ۰۸۳-۳۷۲۳۸۴۱۱

■ گرگان: ۰۱۷-۳۲۲۳۷۸۸۰ ■ مشهد: ۰۵۱-۳۲۲۲۰۱۱۹ ■ یاسوج: ۰۹۱۰۷۷۵۵۱۸۵ ■ یزد: ۰۳۵-۳۶۲۳۰۳۳۱

نشانی الکترونیکی: E-mail: info@ketabroom.ir؛ پایگاه اینترنتی: www.ketabroom.ir

﴿مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ﴾^۱

ما در این کتاب هیچ چیز را فروگذار نکردیم»

تفسیر قرآن، ارزش بسیاری دارد و در حلقه حاضر یکی از نیازهای جامعه به ویژه قشر جوان به شمار می آید. این مهم از این روست که تنها وحی نامه دست نخورده در دسترس بشریت و مرجع اول درک و دریافت حاکم دین و دین حق در نزد ما مسلمانان، قرآن کریم است و این بسی شگفت آور است که به رغم سپری شدن افزون بر چهارده قرن از روزگار نزول این معجزه آسمانی، هنوز زوایای پنهان قرآن کاویده نشده است. عمق و ژرفای مفاهیم قرآن را یک سو می طلبد که پیاپی پیوسته بررسی شوند و دریافت های جدید و یافته های نو از آن استخراج گردند. از سوی دیگر، به جهت نوبه نو شدن نیازها در گذر زمان باید با رویکردهای گوناگون به قرآن نگریسته شود.

اندیشیدن و بازاندیشی درباره بینش تاریخی قرآن کریم و طرح برخی از مسائل بنیایی و اساسی در خصوص این مهم نیز از این جهت بایسته و شایسته است. می توان اذعان داشت که شناخت مسائل تاریخی قرآن کریم و نیز جستجوی تأثیرات و جلوه های معرفت تاریخی آن در عرصه های گوناگون، پژوهش ها و بررسی های زیادی را می طلبد. در این راه که بی نشیب و فراز هم نخواهد بود رسالت و سهم اندیشمندان دینی از روی قاعده، بیش از دیگران است و باید همچنین باشد. قرآن پژوه فرهیخته آیت الله یعقوب جعفری که سالیان درازی از عمر خویش را

در فهم داده‌های قرآن و تفسیر آیات نورانی آن گذرانده است با تفسیر گزینشی برخی از آیات قرآن کریم، این جستار را سامان داده است.

نوشتار پیش‌رو که به پیشگاه ارباب اندیشه و تفکر عرضه می‌شود، بر آن است که در بخش اول، سنت‌های الهی در تاریخ را با بررسی آیات قرآن کریم واکاوی کند. بررسی سنت الهی درباره شکست و پیروزی جامعه‌ها، سودمند نبودن ایمان در آستانه نزول بلا، آزادی و مسئولیت آینده بشر و حکومت صالحان از جمله مباحث این بخش است.

در بخش دوم این نوشتار، تفسیر گزینشی آیات قرآن کریم درباره پیامبران الهی آمده است. روش قرن در بیان رویدادهای تاریخی آغازگاه این بخش است و به ترتیب، آیاتی پیرامون انبیای الهی نظیر حضرت آدم، عیسی، ابراهیم، موسی و سلیمان علیهم‌السلام تفسیر می‌شود.

بخش سوم این کتاب به عصر رسالت رسول اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وآلهم‌وسلم اختصاص داده شده است. بدعت‌های مردم عصر ب‌ه‌لی، برخی از اوصاف پیامبر در قرآن کریم، حمایت‌های الهی در زندگی رسول خدا، رسالت جهانی خاتم النبیین و... مهم‌ترین مباحث این بخش است.

گروه پژوهشی تاریخ و تمدن اسلامی در راستای هدایت پژوهشی خود این کتاب را به جامعه علمی و همه علاقه‌مندان به مطالعه در عرصه قرآن کریم تقدیم می‌کند تا بدین وسیله گامی را در این عرصه برداشته باشد.

در پایان ضمن تشکر از نگارنده محترم آیت‌الله یعقوب عفی‌الله‌عنه که اثر حاضر حاصل تلاش پربار ایشان است و نیز از ارزیابان محترم این اثر حجت‌الاسلام دکتر محمد هادی منصوری و فاضل ارجمند جناب آقای سید سعید روحانی مدیر محترم گروه پژوهشی تاریخ و تمدن اسلامی که در پی‌ریزی انتشار کتاب و بازبینی نهایی اثر نیز تلاش فراوانی داشته‌اند تشکر می‌کنیم. در اینجا سزایست از جناب آقای سید روح‌الله پرهیزکاری، کارشناس محترم گروه و همکاران محترم اداره امور پژوهشی که جامه نشر بر این اثر پوشانند، صمیمانه تشکر کنیم.

بررسیدن کتاب‌هایی که تازه به‌تازه در راستای قرآن کریم سامان داده می‌شوند و طبع را به زیور خویش می‌آریند، ضروری است. ازین‌رو گروه پژوهشی تاریخ و تمدن اسلامی پذیرای نظر و دیدگاه‌های همه خوانندگان، صاحب‌نظران و اساتید محترم است.

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
----	-------

صل اول: سنت‌های الهی در تاریخ

(۶۲-۱۳)

۱۵	۱. یکپارچگی جامعه بشری در مرحله نخست
۱۸	۲. اختلاف و ستیز، بلای جامعه
۲۱	۳. سنت‌های الهی درباره شکست و پیروزی جامعه
۲۵	۴. سودمند نبودن ایمان در آستانه نزول بلا
۲۹	۵. عاقبت پیروی از هواهای نفسانی
۳۲	۶. عبرت‌آموزی از تاریخ پیشینیان
۳۸	۷. حتمی بودن سقوط و امکان بازگشت
۴۲	۸. آزادی و مسئولیت
۴۵	۹. سقوط جامعه بر اثر نابودی ارزش‌های اخلاقی و معنوی
۴۸	۱۰. «املاء» و «استدراج»، دو سنت مهم الهی در جامعه
۵۱	۱۱. خداوند در کمین طغیانگران و مفسدان
۵۲	یک. عاد
۵۳	دو. ثمود
۵۴	سه. فرعون «ذی‌الاوراد»
۵۶	۱۲. آینده بشر و حکومت صالحان

فصل دوم: پیامبران الهی

(۱۲۸-۶۳)

۶۵	۱. روش قرآن در بیان رویدادهای تاریخی
----	--------------------------------------

- ۶۸..... ۲. پیامبران، معماران بزرگ تاریخ
- ۶۹..... نقش پیامبران در مبارزه با اختلاف
- ۷۲..... ۳. نام‌های پیامبران در قرآن
- ۷۴..... ۴. خلقت آدم و دشمنی شیطان
- ۷۹..... نخستین خون ریخته شده (داستان هابیل و قابیل)
- ۸۳..... پیامبران و القائنات شیطان
- ۸۵..... ب. القائنات شیطان بر «أُمْنِيَّة» پیامبران
- ۸۸..... دو. روایات غرانیق
- ۹۰..... سه. از بین رفتن القائنات شیطان
- ۹۲..... ۶. چیست معجزه
- ۹۳..... یک. رابطهٔ ایجاد با راست‌گویی پیامبران
- ۹۳..... دو. تفاوت معجزهٔ منجی و معجزهٔ نبی
- ۹۵..... سه. معجزه، کرامت و اوصاف
- ۹۶..... ۷. معجزه حضرت عیسی علیه السلام
- ۹۸..... مصلوب نشدن مسیح
- ۱۰۵..... ۸. حضرت شعیب علیه السلام و زورگویی
- ۱۰۸..... ۹. مبارزهٔ حضرت ابراهیم علیه السلام با مشرکان
- ۱۱۰..... یک. شرک‌ستیزی ابراهیم علیه السلام
- ۱۱۲..... دو. مناظره ابراهیم علیه السلام با نمرود
- ۱۱۳..... ۱۰. حضرت موسی علیه السلام در میقات
- ۱۱۸..... ۱۱. هدهد، مرغ سلیمان
- ۱۲۱..... ۱۲. رسولان انطاکیه و شگون بد به آنها

فصل سوم: رسول اعظم صلی الله علیه و آله و عصر رسالت

(۱۲۶۲-۱۲۹)

- ۱۳۱..... ۱. بدعت‌های مردم عصر جاهلی
- ۱۳۵..... ۲. حقیقت وحی
- یک. وحی بدون واسطه
- ۱۳۷..... دو. وحی با واسطه
- ۱۳۷..... الف) دیده نشدن واسطه
- ۱۳۸..... ب) دیده شدن واسطه (فرشته الهی)
- ۱۳۹..... سه. چیست وحی
- ۱۴۰..... الف) نبوغ فکری

۱۴۱.....	ب) تجربه دینی.....
۱۴۲.....	ج) افاضه ربانی.....
۱۴۴.....	۳. پایان یافتن کهنات با بعثت پیامبر اسلام ﷺ.....
۱۵۰.....	۴. مراحل سه گانه دعوت.....
۱۵۱.....	یک. دعوت پنهانی.....
۱۵۱.....	دو. دعوت از خویشاوندان.....
۱۵۱.....	سه. دعوت عمومی.....
۱۵۲.....	۵. حدیث انذار.....
۱۵۴.....	۶. برخی از روش های تبلیغ پیامبر اسلام ﷺ.....
۱۵۹.....	۷. پیامبر اسلام ﷺ و رسالت جهانی.....
۱۶۰.....	یک. بی بودن دعوت پیامبر اسلام ﷺ.....
۱۶۰.....	دو. مبانی بی بودن این اسلام.....
۱۶۲.....	سه. جهانی بودن اسلام از منظر آیات قرآنی.....
۱۶۴.....	چهار. جهانی بودن اسلام از نظر روایات.....
۱۶۵.....	پنج. شواهد تاریخی.....
۱۶۶.....	۸. حمایت های الهی در زندگی پیامبر اکرم ﷺ.....
۱۶۷.....	یک. برخورداری از حمایت های ویژه الهی و جوانی.....
۱۶۹.....	دو. تقویت روحی پیامبر.....
۱۷۱.....	سه. وعده پیروزی.....
۱۷۲.....	چهار. مصونیت از کید دشمنان.....
۱۷۴.....	پنج. نزول سکینه و آرامش بر او.....
۱۷۵.....	شش. کمک های مستقیم و مباشر.....
۱۷۷.....	۹. هجرت و مهاجران.....
۱۷۸.....	یک. مقام و منزلت مهاجران نزد خدا.....
۱۷۹.....	دو. اهمیت هجرت در تاریخ اسلام.....
۱۸۱.....	سه. تحکیم پیوند برادری میان مسلمانان.....
۱۸۴.....	۱۰. پیشگامان از مهاجران و انصار.....
۱۸۶.....	۱۱. پیامبر خدا ﷺ و زورگویی مشکران مکه.....
۱۸۹.....	۱۲. رسول خدا ﷺ و معلمان موهوم.....
۱۹۴.....	۱۳. رنج ها و نگرانی های پیامبر ﷺ.....
۱۹۵.....	یک. توطئه های کافران.....
۱۹۵.....	دو. هدایت نشدن آنان.....
۱۹۶.....	سه. تکذیب پیامبر.....

- ۱۹۷..... چهار. سخنان زشت آنها.
 ۱۹۷..... ۱۴. امدادهای غیبی در جنگ بدر
 ۱۹۸..... یک. امداد غیبی فرشتگان
 ۲۰۰..... دو. امداد غیبی با نزول باران
 ۲۰۲..... ۱۵. صلح حدیبیه، پیروزی بزرگ برای مسلمانان
 ۲۰۴..... یک. جریان صلح حدیبیه
 ۲۰۸..... دو. گناه پیامبر از دیدگاه مشرکان
 ۲۱۰..... ۱۶. پیروزی یا شهادت
 ۲۱۴..... ۱۷. عذرپذیری پیامبر
 ۲۱۷..... ۱۸. غصه‌های پیامبر ﷺ و دل‌داری خداوند
 ۲۲۰..... ۱۹. رسول خدا ﷺ و شهرت
 ۲۲۳..... جایگاه شعر و شاعری در اسلام
 ۲۲۶..... ۲۰. اذان، شعاری است
 ۲۲۸..... ۲۱. معجزه شق القمر
 ۲۳۰..... یک. وقوع شق القمر
 ۲۳۲..... دو. توجیه‌های علمی
 ۲۳۳..... سه. پاسخ به اشکالات
 ۲۳۵..... ۲۲. پیامبر خدا ﷺ و چشم زدن کافران
 ۲۳۷..... یک. ماهیت چشم‌زخم
 ۲۳۹..... دو. چشم‌زخم از نظر قرآن
 ۲۴۰..... ۲۳. توسل به اولیای خدا
 ۲۴۰..... یک. منظور از اولیای خدا
 ۲۴۳..... دو. منظور از توسل به اولیای خدا
 ۲۴۴..... سه. توسل در احادیث
 ۲۴۷..... چهار. توسل در سیره مسلمان
 ۲۴۸..... ۲۴. قرآن و عترت اهل بیت ﷺ
 ۲۴۹..... یک. آیه تطهیر
 ۲۵۰..... دو. آیه مودت ذی القربی (مزد رسالت)
 ۲۵۷..... سه. روز نوامیدی کافران (اکمال دین)

مقدمه

با نزول قرآن که سوره‌های از آسمان در زمین گسترده شده که بشر را در طول نسل‌ها و قرن‌ها به میهمانی، آرامی، خشنی و مائده‌های خود را در اختیار همگان می‌گذارد؛ به گونه‌ای که انسان در هر عصر می‌تواند به اندازه گنجایش استعداد و سعه وجودی خود از این خوان پر خیر و برکت بهره‌گیرد. تدبیر برای استفاده از این گستره پربار، باید انسان خود را سرسپرده قرآن کند و با تدبیر در آیات آن، توفیق ریاضت معارف بلند قرآنی را به دست آورد و وارد فضای عطرآگین و سرشار از معنویت قرآن شود.

نگارنده برای رسیدن به این هدف والا، سالیان درازی از عمر خود را در فهم داده‌های قرآن و تفسیر آیات نورانی آن گذرانده که نتیجه‌اش، نگارش آثار قرآنی متعددی است که یا به صورت مقالات در مجلات گوناگون و یا به صورت کتاب‌هایی چاپ رسیده که البته برخی نیز به زیور طبع آراسته نشده است. در این میان سه اثر بیش از آثار دیگر در خدمت شماست:

۱. «تفسیر کوثر» که تاکنون نه جلد آن چاپ و منتشر شده که از آغاز قرآن تا پایان سوره «زمر»

را دربرمی‌گیرد و اکنون نیز نگارش بقیه آن ادامه دارد.

۲. «تفسیر آیات مشکل قرآن» که به پیشنهاد جامعه المصطفی العالمیه برای تدریس در آن

حوزه به نگارش درآمده که مشتمل بر تفسیر آیاتی است که فهم آنها تدبیر بیشتری می‌طلبد؛

به خصوص آیاتی که در عصر ما برای برخی پرسش‌برانگیز و برای برخی دیگر که با اسلام

مخالف‌اند، مایه طعن و اشکال شده است.

۳. «آیات بینات» که همین اثر پیش‌روست، این تفسیر نه ترتیبی است و نه موضوعی،

بلکه تفسیری گزینشی است که آیات گوناگونی را انتخاب و با شیوه خاصی تبیین کرده است. در گزینش این آیات، معیارهای خاصی در نظر نبوده، بلکه فقط سلیقه نگارنده دخیل بوده، ولی در عین حال آیات انتخابی به چند گروه تقسیم و هر گروه نیز زیرمجموعه یک موضوع قرار داده شده است. شایان ذکر است که در تفسیر برخی از این آیات، از دو اثر نخستین که از آنها یاد شد، استفاده شده که البته کم و بیش با تغییراتی همراه بوده است. امیدوارم که این اثر مورد قبول حضرت حق واقع گردد و در ترویج فرهنگ آشنایی با مفاهیم قرآن مؤثر باشد. ضعیفی که در عصر ما حتی در محافل قرآنی غریب افتاده است.

یعقوب جعفری

۱۵ خرداد ۱۳۹۶